18/09/2019

Ο Βορειοηπειρώτης μεγαλοτραπεζίτης της Κωνσταντινούπολης

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

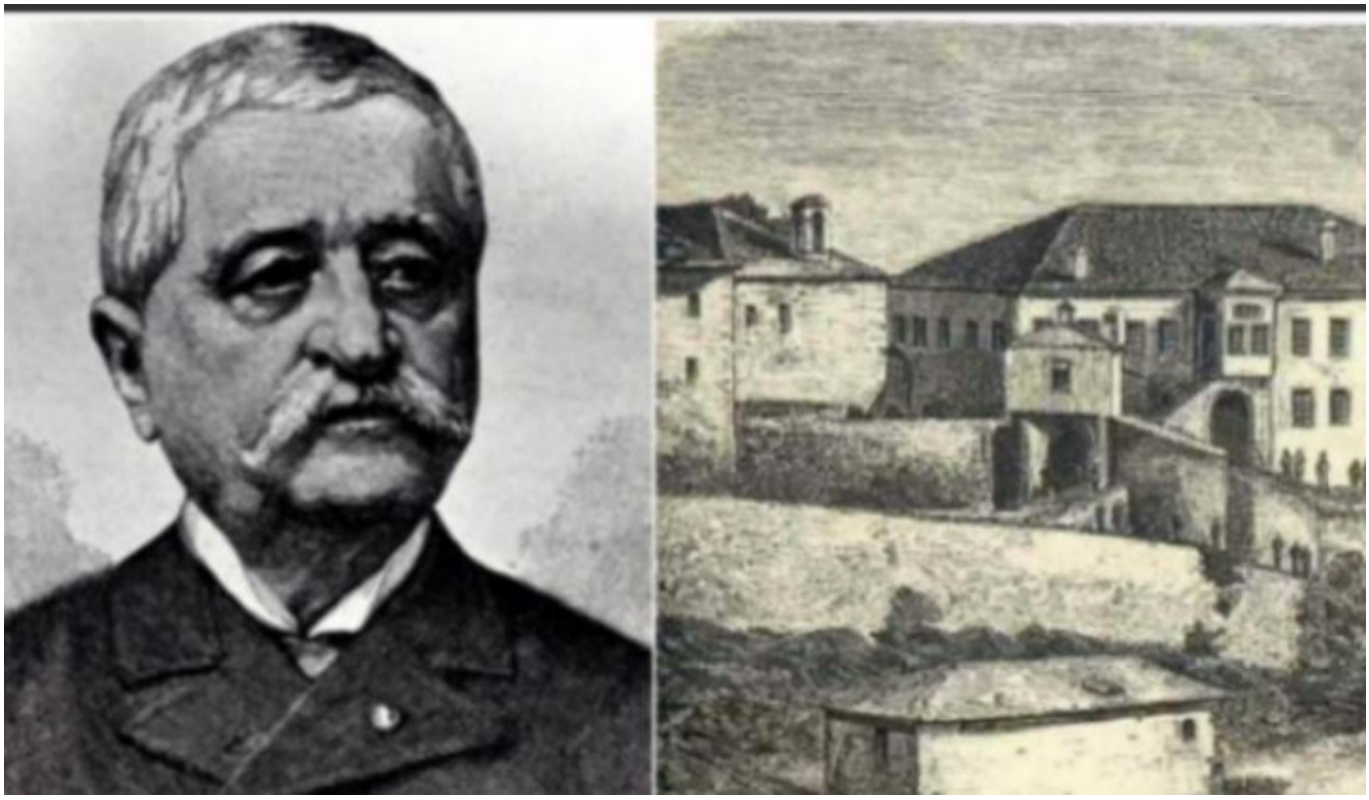

Ο Ζωγράφος Χρηστάκης υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους οικονομικούς παράγοντες της Κωνσταντινούπολης και ιδιαίτερος τραπεζίτης τριών σουλτάνων της εποχής του. Διέπρεψε ως εθνικός ευεργέτης, στήριξε ιδιαίτερα την ελληνική παιδεία με τη χρηματοδότηση και ίδρυση σχολείων και το όνομά του συνδέθηκε στενά με την κίνηση για την προαγωγή και τη διάδοση των ελληνικών γραμμάτων. Οι γενναίες δωρεές που προσέφερε στον τομέα των επιστημών, συνέβαλαν αποφασιστικά στη μόρφωση των υπό οθωμανικό ζυγό κυρίως ελληνικών πληθυσμών.

«Βιογραφικά στοιχεία»

Γεννήθηκε στο χωριό Κεστοράτι της επαρχίας Αργυροκάστρου στην βόρεια Ήπειρο στις 6 Δεκεμβρίου 1820. Υπήρξε γόνος εύπορης και εμπορικής οικογένειας καθώς ο πατέρας του Βίκτορας εμπορευόταν στην Κωνσταντινούπολη. Έμαθε τα πρώτα του γράμματα στη γενέτειρά του και συνέχισε τις σπουδές του στη Ζωσιμαία Σχολή για δύο χρόνια από το 1832 ως το 1833 με δασκάλους τον Κρανά και τον

Σακελλάριο. Αμέσως μετά μετέβη στην Κωνσταντινούπολη, όπου αρχικά εργάστηκε κοντά στον εκεί εγκατεστημένο πατέρα του.

Ήδη από τα εφηβικά του χρόνια έδειξε την προτίμησή του στο χρηματιστηριακό-τραπεζιτικό επάγγελμα και σε πολύ νεαρή ηλικία ίδρυσε στον συνοικισμό Γαλατά της Πόλης, μία μικρή ιδιωτική τράπεζα μαζί με τον συμπατριώτη του Μιχαήλ Δήμου. Μετά το θάνατο του συνεταίρου του, η τράπεζα εξακολούθησε τη λειτουργία της επεκτείνοντας συνεχώς την επιχειρηματική της εμβέλεια με αποτέλεσμα να καταστεί σε σύντομο χρονικό διάστημα μία από τις κορυφαίες της οθωμανικής πρωτεύουσας διαθέτοντας υποκατάστημα και στο Παρίσι.

Ως τραπεζίτης, ο Ζωγράφος υπήρξε μεταξύ των δανειοδοτών του οθωμανικού κράτους και εκείνων των κεφαλαιούχων που συνέστησαν την «Γενική Εταιρείαν του Οθωμανικού Κράτους» και την «Εταιρείαν Τροχιοδρόμων Κωνσταντινουπόλεως», ενώ παράλληλα διετέλεσε και μέλος της αρμόδιας, για τη σύσταση του οθωμανικού προϋπολογισμού, επιτροπής. Υπήρξε προσωπικός οικονομικός σύμβουλος τριών σουλτάνων: του Αμπντούλ Αζίζ, του Μουράτ Ε’ και του έκπτωτου Αμπντούλ Χαμίτ Β’.

Έτσι στις αρχές της δεύτερης πεντηκονταετίας ο Ηπειρώτης απόδημος διέθετε μεγάλο κοινωνικό κύρος και οικονομική επιφάνεια, ενώ είχε τιμηθεί επανειλημμένως με τα ανώτατα οθωμανικά παράσημα. Για τον σημαντικό του ρόλο στην οικονομική ζωή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας τιμήθηκε ιδιαίτερα από τον σουλτάνο Μουράτ, του οποίου άλλωστε ήταν στενός συνεργάτης. Παράλληλα υπήρξε δραστήριο μέλος της ομογένειας της Κωνσταντινούπολης, καθώς και πρόεδρος επί σειράς ετών του «Εθνικού Μικτού Συμβουλίου».

«Η οικονομική στήριξη στο Έθνος»

Από το 1873 και έπειτα διείσδυσε επενδυτικά στον ελλαδικό χώρο δίνοντας μεγάλη ώθηση στις χρηματιστηριακές και τραπεζικές δραστηριότητες. Μετά την ένωση της Θεσσαλίας με την Ελλάδα το 1881, αγόρασε έντεκα μεγάλα τέως οθωμανικά τσιφλίκια στους νομούς Τρικάλων και Καρδίτσας συνολικής έκτασης 64.000 στρεμμάτων. Ανάμεσά τους αγόρασε και το τσιφλίκι της Λαζαρίνας μαζί με τα γύρω χωριά. Μαζί με τους γιους του Γεώργιο και Σόλωνα, ασχολήθηκε με την επιστημονική βελτίωση των καλλιεργειών της γης, της δενδροκομίας και της κτηνοτροφίας, ενώ εισήγαγε πρώτος από τη Γαλλία το πρώτο ατμάλετρο σε μια εποχή που χρησιμοποιούνταν ακόμα πρωτόγονα μέσα καλλιέργειας. Συγχρόνως δημιούργησε αγρόκτημα με τριάντα στάβλους, που και σήμερα εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ως ιπποφορβείο. Μέσα στη φάρμα αυτή έκτισε το κονάκι.

Στην ερημική, εγκαταλειμμένη και βαλτώδη περιοχή των Κιούρκων, η οποία αργότερα μετονομάστηκε σε Ζωγραφία από το επίθετο του ιδιοκτήτη της, ανέγειρε το υπερσύγχρονο για την εποχή του στα Βαλκάνια εργοστάσιο παραγωγής ζάχαρης. Η κατασκευή έγινε το 1892-1894 και η έναρξη λειτουργίας του το 1895. Η απειρία της οικογένειας Ζωγράφου όμως στον συγκεκριμένο κλάδο βιομηχανίας, ο αθέμιτος ανταγωνισμός για την απορρόφηση της παραγόμενης ζάχαρης, σε συνδυασμό με την βαριά φορολόγηση και την παντελή έλλειψη υποστήριξης του κράτους, οδήγησαν τη φιλόδοξη αυτή επιχείρηση σε κλείσιμο το 1909.

Ο Ζωγράφος επέδειξε μεγάλη δραστηριότητα υπέρ της Εκκλησίας και των ομογενών του και υποστήριξε οικονομικά τις διάφορες πνευματικές εκδηλώσεις των Ελλήνων. Ίδρυσε τα «Ζωγράφεια Διδασκαλεία» στη γενέτειρά του με διδακτήριο, βιβλιοθήκη και οικοτροφείο, όπου οι απόφοιτοί τους υποχρεώνονταν να διδάξουν σε σχολεία της Ηπείρου. Ο Χρηστάκης Ζωγράφος κάλυπτε σε συνεχή βάση όλα τα έξοδα διατροφής και ενδυμασίας 60 υπότροφων σπουδαστών (30 αρρένων και 30 θηλέων), επιμελών μαθητών, τέκνων φτωχών οικογενειών. Τα Διδασκαλεία λειτούργησαν 17 χρόνια, μέχρι το 1891, όταν ο ευεργέτης απογοητευμένος και εξαγριωμένος από έναν ανέντιμο και περίεργο πόλεμο από τον Μητροπολίτη Αργυροκάστρου Κοσμά, ανέστειλε τη λειτουργία τους.

Το 1874 ίδρυσε με δαπάνη του στη συνοικία Σταυροδρόμι της Κωνσταντινούπολης τη «Ζωγράφειο Ελληνική Βιβλιοθήκη», θέτοντας στη διάθεση του Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου ετήσια χορηγία για την έκδοση των έργων των αρχαίων κλασσικών ελλήνων συγγραφέων. Το 1890 προσέφερε δέκα χιλιάδες χρυσές λίρες για να ιδρύσει το περίφημο «Ζωγράφειο Γυμνάσιο». Η γενική συνέλευση της κοινότητας αποφάσισε σε ένδειξη τιμής να ονομαστεί το σχολείο Ζωγράφειο. Το Ζωγράφειον Γυμνάσιον-Λύκειον (Özel Zoğrafyon Rum Lisesi) είναι ένα από τα λίγα εναπομείναντα ελληνικά εκπαιδευτήρια που λειτουργούν ως σήμερα στην Κωνσταντινούπολη. Ακόμη ενίσχυσε με δωρεές τη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, καθώς και τον Ηπειρωτικό Σύλλογο Κωνσταντινούπολης. Επίσης υιοθέτησε το Παρθεναγωγείο Αργυροκάστρου το οποίο κινδύνευε να κλείσει λόγω έλλειψης πόρων.

Υπήρξε από τους πρωτεργάτες της κίνησης που στόχευε στην ανύψωση των φιλολογικών σπουδών στην Κωνσταντινούπολη και διετέλεσε επίτιμος πρόεδρος του «Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου» υπέρ του οποίου είχε διαθέσει μεγάλα ποσά. Αποσκοπώντας στην ενίσχυση των αποδήμων Ελλήνων συγγραφέων και καλλιτεχνών θεσμοθέτησε το «Ζωγράφειο Διαγώνισμα» του Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως και το «Ζωγράφειο Διαγώνισμα» του Παρισιού και του

Μονάχου, στα οποία καθιέρωσε ανάλογα έπαθλα. Οι θεσμοί αυτοί προώθησαν σημαντικά τη λαογραφική έρευνα και την αποθησαύριση λαογραφικού υλικού.

Το 1894 έστειλε από το Παρίσι 5.000 δραχμές (ποσό σημαντικό για την εποχή) προς ενίσχυση του ιστορικού Πανελλήνιου Γυμναστικού Συλλόγου Αθηνών, που πρωτοστατούσε στη διοργάνωση των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων. Ακόμα έθεσε στη διάθεση του γαμπρού του και βουλευτή Άρτας Κωνσταντίνου Καραπάνου 25.000 δραχμές *«...ίνα διανεμηθώσι εις διάφορα φιλανθρωπικά καταστήματα»*. Δημιούργησε τόσο μεγάλη περιουσία, ώστε παρά τις ευεργεσίες, μετά το θάνατό του τα παιδιά του βρέθηκαν πάμπλουτα.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια της ζωής του ο Χρηστάκης Ζωγράφος τα πέρασε κυρίως στο Παρίσι. Παντρεύτηκε σε μικρή ηλικία την Δομνίκη, γόνο ελληνικής φαναριώτικης οικογένειας, και απέκτησε μαζί της δύο γιους, τον Σόλων και τον Γεώργιο, και τρεις κόρες, την Μαρία, την Σοφία και την Θεανώ. Πέθανε το 1896 στο Παρίσι σε ηλικία 76 χρονών. Η Δομνίκη μετά το θάνατο του συζύγου της συνέχισε τις ευεργεσίες, με γνωστότερη τη συνδρομή της στο Παρθεναγωγείο Αργυροκάστρου.

Τα οστά του μετά την ανακομιδή τους, μεταφέρθηκαν από τα παιδιά του στην Αθήνα και τοποθετήθηκαν σε ένα από τα μεγαλοπρεπέστερα μαυσωλεία του Α΄ Νεκροταφείου Αθηνών. Μετά από πρόταση του Οικουμενικού Πατριάρχη Ιωακείμ Γ’, ανακηρύχτηκε επίσημα από το Πατριαρχείο μέγας ευεργέτης του Γένους και της Εκκλησίας.

Μπορεί ο μεγάλος αυτός ευεργέτης να έφυγε από τη ζωή πριν από δύο αιώνες αλλά όσο κι αν ακούγεται περίεργο τα έργα του συνεχίζουν μέχρι σήμερα. Με τα έσοδα του Ζωγράφειου Κληροδοτήματος και την δωρεά οικοπέδου της αείμνηστου Μερόπης Παπαθεοδώρου-Κοτρώτσιου, θεμελιώθηκε το 2002 και περατώθηκε το 2010 ο Ζωγράφειος Οίκος Ευγηρίας Ιωαννίνων.

«Διάδοχος κατάσταση»

Ο Γεώργιος Ζωγράφος (Κωνσταντινούπολη 1863 – Αθήνα 1920) χρημάτισε βουλευτής και υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση Δημητρίου Ράλλη (1909). Παρότι μεγαλοκτηματίας της Θεσσαλίας υποστήριζε την εκούσια απαλλοτρίωση των μεγάλων ιδιοκτησιών και ο ίδιος μάλιστα πούλησε σε ακτήμονες με εξαιρετικά χαμηλές τιμές μέρος των κτημάτων του. Τον Μάρτιο του 1913 διορίστηκε από τον Ελευθέριο Βενιζέλο διοικητής Ηπείρου αλλά παραιτήθηκε εκδηλώνοντας την αντίθεσή του για την επιδίκαση της Βορείου Ηπείρου στο νεοσυσταθέν κράτος της Αλβανίας από τις Μεγάλες Δυνάμεις με το Πρωτόκολλο

της Φλωρεντίας (17-12-1913).

Τότε πήγε στο Αργυρόκαστρο όπου εξελέγη πρόεδρος της κυβέρνησης της «αυτονόμου πολιτείας της Βορείου Ηπείρου». Χαρακτηρίστηκε ως ο ηγέτης του Βορειοηπειρωτικού Αγώνα το 1914 επειδή οργάνωσε με επιτυχία την ένοπλη αντίσταση των κατοίκων εναντίον του αλβανικού στρατού. Όταν ο ελληνικός στρατός ανακατέλαβε την περιοχή τον Οκτώβριο του 1914, ο Ζωγράφος επέστρεψε στην Αθήνα, όπου είχε στο μεταξύ εκλεγεί ανεξάρτητος βουλευτής Αττικοβοιωτίας.

Αργότερα ανέλαβε συνδιοικητής στην Εθνική Τράπεζα, θέση που διατήρησε ως το 1917 με μία ολιγόμηνη διακοπή από τις 25 Φεβρουαρίου μέχρι τις 10 Αυγούστου του 1915 κατά την οποία χρημάτισε υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση Δημητρίου Γούναρη. Με την ιδιότητά του εκείνη αγωνίστηκε να πείσει τον πρωθυπουργό για την ανάγκη εισόδου της Ελλάδας στον Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ, αλλά επειδή δεν εισακούστηκε, παραιτήθηκε και έγινε ξανά συνδιοικητής της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος.

Ο Σόλωνας ασχολήθηκε με τη διαχείριση της πατρικής περιουσίας στα απέραντα κτήματα της Θεσσαλίας και παντρεύτηκε την Ελένη, κόρη του κορυφαίου Έλληνα αρχιτέκτονα της εποχής Λύσανδρου Καυταντζόγλου, τη μετέπειτα μεγάλη ευεργέτιδα των Ιωαννίνων. Τα περισσότερα του όμως χρόνια τα πέρασε εκτός Ελλάδος.

Ακολούθως και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας ακολούθησαν γαμήλιες στρατηγικές: Η Μαρία παντρεύτηκε τον Κωνσταντίνο Καραπάνο, ο οποίος εκλέχτηκε 11 φορές βουλευτής, διετέλεσε υπουργός και ως αυτοδίδακτος αρχαιολόγος ανακάλυψε το 1875 την αρχαία Δωδώνη. Η Σοφία παντρεύτηκε τον Αλέξανδρο Ρώμα, γόνο ιστορικής οικογένειας της Ζακύνθου, ο οποίος κι αυτός εκλέχτηκε πολλές φορές βουλευτής και διετέλεσε υπουργός. Τέλος, η Θεανώ παντρεύτηκε τον αδερφό του πρωθυπουργού Επαμεινώνδα Δεληγεώργη, Λεωνίδα Δεληγεώργη, που και αυτός εκλέχτηκε αρκετές φορές βουλευτής και διετέλεσε Υπουργός Εξωτερικών.

Χρήστος Μπουτάτος
Πηγή: Himara.gr